

ОРГАНИЗАЦИОННАТА СТРУКТУРА НА НАЦИОНАЛНИЯ СТАТИСТИЧЕСКИ ИНСТИТУТ – СИНТЕЗ МЕЖДУ ТРАДИЦИИ И СЪВРЕМЕННОСТ

Цветозария Димитрова Гатева
Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов
Катедра „Математика и статистика“

Резюме: Управлението на обществото, икономиката и социалната сфера се базира на достатъчна по обем, обективна, разнообразна и детайлизирана информация. За да отговори на нарасналите потребностите от надеждна, навременна и сравнима статистическа информация, статистическата институция извършва редица промени както в методологиите на изследванията, така и в организационната си структура. Статията има за цел да представи развитието на статистическата институция от създаването ѝ през 1880 г. до настоящия момент. Акцентира се върху основните проблеми и предизвикателства пред държавния статистически орган през различните периоди, измененията в неговата подчиненост, значимостта на извършваните промени в структурно и организационно отношение и постигнатите резултати.

Ключови думи: статистическа институция, статистическа система, Национален статистически институт, организационна структура, реорганизация, ресурсно осигуряване.

JEL: C10, C81, C82.

THE ORGANIZATIONAL STRUCTURE OF THE NATIONAL STATISTICAL INSTITUTE - SYNTHESIS BETWEEN TRADITION AND MODERNITY

Tsvetozaria Dimitrova Gateva
D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov
The Department of Mathematics and Statistics

Abstract: The management of the society, economy and social sphere is based on sufficient in volume, objective, varied and detailed information. To meet the growing demands for reliable, timely and comparable statistical information, the statistical institution makes a number of changes both in research methodologies and organizational structure. This article aims to present the development of the statistical authority since its establishment in 1880 to the present. Emphasis is placed on the main issues and challenges facing the state statistical body during different periods, changes in its subordination, the significance of the changes in structural and organizational aspect and achieved results.

Keywords: statistical authority, statistical system, National Statistical Institute, organizational structure, reorganization, resourcing.

JEL: C10, C81, C82.

Въведение

В глобалното информационно пространство необходимостта от анализи на икономическото, социалното и демографското състояние на страните, тенденциите на развитие и на факторите, от които зависят, непрекъснато нараства, поради което се увеличава и необходимостта от статистическа информация. Осигуряването на надеждна, достатъчна по обем, разнообразна, детайлизирана и сравнима информация е основна задача и отговорност на статистическия орган на страната. Основен източник на информация за протичащите икономически и социални явления и процеси в България са провежданите от НСИ и органите на статистиката статистически изследвания. За своята 136-годишна история българската държавна статистика е постигнала значими резултати, а в организационната структура на държавния статистически орган настъпват редица промени – в наименованието, подчинеността, ресурсното осигуряване и др.

Обект на изследване е организационната структура на НСИ в периода от създаването на държавния статистически орган до днес.

Целта на статията е изследване на промените в организационната структура на Националния статистически институт /НСИ/ в хронологичен план и да се докаже, че те са допринесли за подобряване на статистическата дейност и за повишаване качеството на статистическата информация.

За изпълнение на поставената цел са формулирани следните **задачи**:

1. Да се извърши ретроспективен анализ на организационната структура на националния статистически орган на България от неговото създаване до момента.
2. Разкриване на сходни белези и характеристики в организационната структура през отделните етапи на развитие.
3. Анализ на ресурсното осигуряване и ефективността на промените в организационната структура на НСИ за периода 2000–2015 г.

Извършеното изследване се базира на проучване на официални статистически документи – укази, закони, правилници и други документи, публикации, посветени на годишнини от създаването на българската държавна статистика, стратегията за развитие на Националната статистическа система на Република България и отчетите за изпълнението на Националната статистическа програма и за дейността на НСИ.

1. Ретроспективен анализ на създаването и функционирането на държавния статистически орган на България

Развитието на българската държавна статистика е белязано от много промени, повечето от които в наименованието и подчинението на институцията и в по-малка степен са свързани с промени в нейната орга-

низация и структура. Същевременно промените в социално-икономическото развитие на страната са в основата на извършените промени в подчинеността и структурата на статистическата институция. Въз основа на това в развитието на българската държавна статистика могат да бъдат открити 3 етапа:

- *I етап. Създаване и утвърждаване на българската държавна статистика от 1880 до 1944 г.;*
- *II етап. Българската държавна статистика в условията на планова икономика;*
- *III етап. Българската държавна статистика в условията на преход към пазарна икономика и членство в ЕС.*

I етап. Създаване и утвърждаване на българската държавна статистика

Началото на българската статистика е поставено след Освобождението на страната през 1878 г. с цел задоволяване на първите потребности на Княжество България от установяване броя на населението за провеждане на първите парламентарни избори за учредително събрание и за извършване териториално разпределение на страната. Така първата статистическа служба се създава в 1879 година в Отдела за вътрешните работи към императорския руски комисариат. На 21 януари 1880 година е учредено Статистическо отделение към Министерството на правосъдието, последвано от образуване на Статистическо организационно отделение към Министерството на финансите на 25 юни 1880 година (Стефанов, 1980, стр. 9).

Впоследствие отделението се прехвърля към Министерството на просвещението, което от 19 август 1881 година с Указ 712 на Народното събрание „се възвисява в самостоятелно статистическо бюро със задачата да събира, обработва и обнародва всяка година статистически данни по всички клонове на управлението и всички явления, отнасящи се до физическото, икономическото, интелектуалното и моралното състояние на държавата“ (Минчев, 1981, стр. 7).

През 1897 година се издава „Закон за дирекцията на статистиката в Княжество България“, с който статистическото учреждение се издига на много високо равнище в системата на администрацията – задачите на дирекцията се увеличават и разширяват. В организационно отношение, съобразно потребностите на държавата, българската статистика е била подчинена на различни министерства (вж. Таблица 1). От 1898 година прераства в самостоятелно учреждение като Дирекция на статистиката.

Периодът на създаването на българската държавна статистика завършва с подробна анкета от правителствена комисия, включваща осем именити учени и висши сановници. От анкетата се установява липса на

достатъчна теоретическа и методологическа обоснованост на много статистики, започнати и проведени през периода от август 1903 година до февруари 1907 година. През този период ръководството на Дирекцията на статистиката се ръководи и придържа към съществуващата практика в други страни и разширява обхвата на изследванията до 12 области на обществения живот с 96 отделни статистики. Пренасянето на чуждестранния опит в дейността на статистическия орган е добро начало, но основният недостатък е, че не се държи сметка за теоретичното и методологическото обосноваване, за липсата на условия и възможности за всяка нова статистика. С доклада на анкетната комисия се отхвърлят всички статистики, които не са достатъчно полезни за обществото и за които няма обективни условия и възможности за водене (Стефанов, 1980, стр. 10).

От 1908 година започва периодът на творчески подем в развитието на българската държавна статистика под ръководството на Кирил Г. Попов. Главна дирекция на статистиката е издигната на равнището на автономна държавна институция, която административно се намира под ведомството на Министерството на търговията, промишлеността и труда. Ръководителите на това министерство не са могли да се противопоставят на авторитета – служебен и обществен – на Кирил Г. Попов, който успява да защити кадрите на Главната дирекция на статистиката.

Първите български статистики са били само четири души, а броят на щатните сътрудници, макар и с бавни темпове, непрекъснато се увеличава. През този период на държавната статистика се предоставя временен персонал от щатове на другите заинтересовани ведомства, който участва в провеждането на преброявания, анкети и други статистически изследвания.

От 1910 година българската държавна статистика получава високо положение в системата на администрацията. Издаден е нов закон за Главната дирекция на статистиката, който издига йерархическото значение на централното статистическо учреждение до ранг на министерство. Главната дирекция на статистиката изпълнява своите функции самостоятелно и поддържа връзки непосредствено в страната и чужбина.

Ранното обособяване на Главната дирекция на статистиката като специална организация за статистика, с относителна самостоятелност в ръководенето и извършването на статистическа работа в страната, се оказва от решаващо значение за по-нататъшното развитие на статистическата дейност, за разширяване обхвата на изследванията и постигането на сравнително високо ниво за времето и условията тогава.

Основните трудности във функционирането на учреждението и на извършваната статистическата дейност въобще са свързани с решаването на нови задачи и необходимостта от разработване на специални конкретни методики при липсата на собствен опит и на достатъчно изпълнителски кадри с необходимата подготовка и квалификация, при ниска или почти

отсъстваща механизированост на работата и при големи финансови ограничения.

Въпреки посочените трудности статистическите изследвания **през периода 1900–1944 година са проведени на международно равнище**. През този период статистическата информация се произвежда на основата на система от месечни, тримесечни, годишни и еднократни статистически наблюдения. През този период голяма част от произведените статистически данни са съобразени както с решенията и препоръките на международните статистически конгреси и конференции, така и със сключените международни конвенции по методологически статистически въпроси.

II етап. Българската държавна статистика в условията на централно планирана икономика

През 1946 година Народното събрание приема Закон за организиране на статистиката в България, като Главната дирекция на статистиката преминава на пряко подчинение на Министерския съвет. На основата на този закон за първи път се изграждат местни статистически органи като структури на Главната дирекция по статистика, като всички градски общини с население над 15 хил. души са задължени да имат своя специална статистическа служба. Функциите и задачите на местните статистически органи са дефинирани подробно в Правилника за приложението на закона. Първото голямо изследване, в което вземат участие местните статистически служби, е преброяването на населението и жилищния фонд към 31 декември 1946 година.

В края на 1947 година Главна дирекция на статистиката преминава на подчинение на Държавната планова комисия, с оглед статистическата дейност да се насочи предимно към отчитане на изпълнението на държавния народостопански план. Във връзка с това се определят и изследванията, които се провеждат и които имат за цел получаване на числови стойности, характеризиращи социално-икономическото развитие на страната през този период.

С постановление на Министерския съвет от 3 март 1953 г. се създава Централното статистическо управление (ЦСУ) като общодържавен орган, осъществяващ ръководството на цялостната статистическа дейност в страната, който е на пряко подчинение на Министерския съвет.

След реорганизация на статистическата служба и в резултат на новото административно деление на страната, през 1959 г. се създават 30 окръжни отдела на статистиката, намиращи се в съответните окръжни центрове. Едновременно с това се прекратява дейността на другите структури по места – градски и районни статистически инспекторати и участъкови инспектори.

С постановление на Министерския съвет през 1969 г. се създава Държавно управление за информация със задача да ръководи изграждането на единна система за социална информация в страната. В състава на създаденото през 1971 г. Министерство на информацията и съобщенията влиза Централното статистическо управление и Управление “Изследвания, анализи и доклади“, които се занимават само със статистическа дейност.

През 1976 година Централното статистическо управление се обособява като самостоятелно ведомство, пряко подчинено на Министерския съвет. С цел интегриране на статистическата дейност с дейността по изграждане на единна система за социална информация и колективно ползване на електронноизчислителните центрове през 1977 г. се създава Комитет по единна система за социална информация, в чийто състав влиза и Централното статистическо управление.

III етап. Българската държавна статистика в условията на пазарна икономика

Динамичните процеси в прехода от планова към пазарна икономика изискват изграждането на качествено нова статистическа система. През 1991 г. Великото народно събрание приема Закон за статистиката, с който се създава Националният статистически институт (НСИ) с местни органи – 28 териториални статистически бюра (ТСБ). Националният статистически институт е на подчинение на Народното събрание. Започва процес на разработване на нови и усъвършенстване на действащите методологии в съответствие с изискванията на международните статистически стандарти, регламенти, препоръки и споразумения на Евростат, МВФ, ООН и други международни организации.

През 1999 г. е приет нов Закон за статистиката, разработен в съответствие с нормативната база на ЕС /Регламент на Съвета на Европа №322 от 17 февруари 1997 г. и с фундаменталните принципи на официалната статистика, утвърдени от Статистическата комисия на ООН. Целта на Закона е да създаде нормативната рамка на организацията и провеждането на статистическата дейност в национален аспект. Дефинирани са понятия като: основни принципи на статистическата дейност: безпристрастност, надеждност, ефективност, адекватност, публичност, поверителност; органи на статистиката; статистическо изследване; статистическа информация. Законът урежда статута на НСИ на държавна агенция на пряко подчинение на Министерския съвет. В процеса на преговори за членство в ЕС НСИ предоставя необходимата статистическа информация както по глава 12 „Статистика“, така и по други глави от преговорния процес.

Таблица 1.

Наименование и подчиненост на държавния статистически орган на България

Година на създаване/ промяна/	Наименование	Подчиненост/ в структурата на :
1879	<i>Идея за създаване на</i> Отдел за вътрешни работи – <i>не е действал</i>	Руски комисариат
1880	Статистическо отделение	Министерство на правосъдието
1880	Статистическо организационно отделение	Министерство на финансите
1880	Статистическо организационно отделение	Министерство на народното просвещение
1881	Статистическо бюро	Министерство на народното просвещение
1894	Статистическо бюро	Министерство на търговията и земеделието
1897	Дирекция на статистиката	Министерство на търговията и земеделието
1910	Главна дирекция на статистиката на Българското царство	Министерство на търговията, промишлеността и труда
1946	Главна дирекция на статистиката	Министерски съвет
1947	Главна дирекция на статистиката	Държавна планова комисия
1953	Централно статистическо управление	Министерски съвет
1971	Централно статистическо управление	Министерство на информацията и съобщенията
1976	Централно статистическо управление	Министерски съвет
1977	Централно статистическо управление	Комитет по единна система за социална информация /без ранг на министерство/ при Министерски съвет
1991	Национален статистически институт	Народно събрание
1999 до момента	Национален статистически институт	Министерски съвет

От систематизирането на подчинеността на статистическата институция прави впечатление фактът, че промените са извършвани главно в по-ранните периоди на създаването ѝ. През последните 60 години статистическата институция е подчинена на Министерския съвет, с изключение на годините от 1991 до 1999 г., когато е подчинена на Народното събрание. Според Т. Къналиев подчинеността на Народното събрание през този период „...определя неговия достатъчно висок ранг /на НСИ/ и по принцип осигурява по-голяма безпристрастност на статистическата информационна дейност в страната и същевременно тя подлежи на по-широк обществен контрол“, а понижаването на статута и подчиняването му непосредствено на Министерския съвет не намалява възможната опасност от политическо и административно влияние и евентуален натиск и намеса на управляващите органи в дейността на НСИ (Къналиев, 2005, стр. 9).

Националният статистически институт остава на подчинение на Министерския съвет и след приемането на България за член на Европейския съюз. Тази устойчивост е важна предпоставка за правилно формулиране на мисията, ценностните характеристики, визията и основните задачи на българската статистика.

2. Анализ на промените в организационната структура на българската държавна статистика

Още в годините на създаване и утвърждаване на българската държавна статистика с нормативните актове ясно се посочват задачите на статистическата институция – да събира, обработва и обнародва всяка година статистически данни по всички клонове на управлението и всички явления, отнасящи се до физическото, икономическото, интелектуалното и моралното състояние на държавата (Мичев, 1984, стр. 14). В закона за Главната дирекция на статистиката на Българското царство много прецизно е представена нейната структура, която се е изчерпвала с наличието на три отдела – демографски, стопански, културен и политически, като към всеки от тях има по две отделения, включващи в състава си по две-три бюра. В съответните документи много точно са посочени изискванията към наетия за работа персонал, както и условията, на които трябва да отговарят заемащите съответната длъжност, независимо от подчинеността на институцията.

Въвеждането на машинна обработка на данните дава възможност да се съкрати времето между събирането, обработката и публикуването им, а това в значителна степен променя изискванията към работещите в системата на статистиката, към организацията и функционирането на статистическата институция и нейната организационна структура.

През различните периоди на социално-икономическо развитие пред националната статистика са поставяни различни задачи, които тя е изпълнявала отговорно, компетентно и спазвайки предварително определените срокове за предоставяне и публикуване на статистическите данни. В условията на масово навлизане на информационните и комуникационните технологии във всички области изискванията към количеството и качеството на статистическата информация непрекъснато нарастват. Така пред националната статистика стоят нови предизвикателства – да се развива в крак с времето и съвременните технологии, да следва европейските и световните стандарти за производство на статистическа информация, но да запази традициите в своята дейност, както и изградената структура, която да рационализира, оптимизира с цел подобряване.

Прави впечатление относително стабилната структура на статистическата институция на България – променят се наименованието и подчинеността на институцията, но създадената през 1946 г. структура, състояща се от Централно управление и местни структури функционира и към настоящия момент (Таблица 2). От 1946 до 1953 г. към Главна дирекция на

статистиката функционират градски статистически служби в градските общини с население над 50 хил. души и областни статистически служби. Районни статистици има в селските и градските общини и в най-големите градове. В продължение на седем години промени не са правени.

В структурата на статистическата институция настъпват промени през 1953 г., когато към Централното статистическо управление (ЦСУ) функционират: окръжни статистически управления; околийски, градски и районни статистически инспекторати; участъкови инспектори.

В резултат на настъпилите промени в административното деление на страната през 1959 г. към ЦСУ се създават 30 окръжни отдела на статистиката в съответните окръжни центрове. В структурата на статистическата институция настъпва значителна промяна, тъй като е прекратена дейността на останалите структури по места – градски и районни статистически инспекторати и участъкови инспектори. През следващите години към ЦСУ функционират окръжни отдели по статистика и окръжни статистически управления, функциите и отговорностите на които не се различават особено. От 1987 до 1991 г. към ЦСУ функционират районни статистически управления.

Таблица 2

Наименование и структура на статистическата институция на България през периода 1946-2015 г.

Година на създаване/ промяна/	Наименование	Структура
1946	Главна дирекция на статистиката - <i>за първи път се създават местни органи</i>	1. Районни статистици – в селските и градските общини и в най-големите градове. В градските общини с население над 50 хил. души – Градска статистическа служба. 2. Околийски статистик 3. Областни статистически служби
1953	Централно статистическо управление	1. Окръжни статистически управления 2. Околийски, градски и районни статистически инспекторати 3. Участъкови инспектори
1959	Централно статистическо управление	Окръжни отдели „Статистика“ – с двойно подчинение
1959	Централно статистическо управление	Окръжни отдели по Статистика
1976	Централно статистическо управление	Окръжни статистически управления
1977	Централно статистическо управление	Отдели към ТИИЦ-ове
1987	Централно статистическо управление	Районни статистически управления
1991	Национален статистически институт	Териториални статистически бюра – 28 бр
2015	Национален статистически институт	Териториални статистически бюра – 6 бр /28 отдела/

Законодателната регламентация на дейността на НСИ го определя като водеща институция при осигуряването на икономическа и социална информация. НСИ използва методики, синхронизирани с Евростат, гарантиращи съпоставимост на информацията по основни показатели; разполага с богата база-данни, даваща възможност за проследяване на тенденции; има утвърдени експерти и надеждни анкетьори.

Съгласно първия Закон за статистиката 1991г. Националният статистически институт е държавно учреждение, което осъществява статистическа дейност в страната и осигурява обществото със статистическа информация. Националният статистически институт функционира с Централно управление и 28 Териториални статистически бюра, разположени в съответните областни центрове на страната. Териториалните статистически бюра осъществяват функциите и задачите на Националния статистически институт по производството и разпространението на статистическа информация на регионално ниво. Тази структура на НСИ се запазва в продължение на почти 25 години.

Дейността на НСИ е доста специфична и не обслужва административно граждани, но въпреки това се определя като държавна администрация и понася всички действия, свързани с провеждането на реформите в държавната администрация и най-вече с оптимизацията на персонала. Развитието на информационните и комуникационните технологии и навлизането им в сферата на администрацията и управлението поставят нови предизвикателства пред НСИ и националната статистическа система – изграждане на електронно управление, сайтове на отделните администрации, компютъризация на работните места в публичната сфера, електронни източници на информация, разработване и поддържане на интегрирани информационни системи и др. Националният статистически институт обаче произвежда информационен продукт, дейност, която по-скоро е производствена и коренно се различава от административната. За периода от 2005 г. до 2014 г. се правят три оптимизации на персонала в системата на НСИ. През същия период завършва и работата на два екипа външни и международни експерти, работещи по проблематиката за структурата на Националния статистически институт в рамките на проекти по програма ФАР 2003. Първият проект приключва през 2006 г. с разработване на „Концепция за реорганизация на регионалната структура на Националния статистически институт“. В нея екипът предлага:

- да се създаде междинна структура Регионален статистически офис, включващ в себе си няколко области например, областите от съответния район за планиране;
- ТСБ, включително и там, където ще има Регионален офис, се преобразуват в областни статистически офиси, като им се отнемат функциите, свързани с финанси и човешки ресурси, които преминават към регионалния офис;
- да се намали персоналът в ТСБ.

Посочените предложения са обосновани с очакваното увеличаване на използването на информационните технологии, опита на някои страни, в които са направени промени и приложената подобна структура в други администрации в страната.

Вторият проект, и по-конкретно дейност 4.1.3 „Устойчиво развитие на Националната статистическа система: Реорганизация на регионалните структури на НСИ“, приключва през 2009 г. и извежда коренно различна теза. Резултатите от него не поставят под съмнение съществуването на структурата ТСБ, а по-скоро се анализира тяхното състояние и се открояват проблемите им, набелязват се мерки за развитието и утвърждаването им като действени местни центрове.

Във фокуса на проекта попадат и теми, които са свързани с отделни елементи на политиката по качеството, като: обучение на ръководния състав на института и останалия персонал; въвеждане на система за отчитане и контрол; подобряване качеството на работния поток между ЦУ на НСИ и ТСБ, от една страна, и между ТСБ – от друга; оптимизиране разпределението на задачите и компетенциите между централния офис и регионалните звена; намаляване тежестта върху респондентите и анкетьорите.

В резултат на направените анализи и оценки, в рамките на период от три години, се срещат две коренно противоположни мнения. През 2015 г. приключва проект „Модернизиране на организацията и функционирането на НСИ“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет“. Едновременно с това пилотно се извършва реорганизация на ТСБ, които влизат в състава на ТСБ Югозапад. Целта на новата структура е създаване на действаща структура, устойчива на сътресения, успяваща да се справи с предизвикателствата пред нея.

От 1 октомври 2015 г. в системата на НСИ е извършено реструктуриране с цел подобряване на административния капацитет, гъвкавост при разпределение на задачите, оптимизиране на работата и ефективна организация на ресурсите (НСИ, Отчет за изпълнението на Националната статистическа програма и за дейността на НСИ, 2015, стр. 56). Териториалната структура на НСИ е определена с ПМС 272 от 08.10.2015 г., според което остават следните шест териториални статистически бюра:

- ТСБ - Северозапад с център гр. Плевен;
- ТСБ - Север с център гр. Русе;
- ТСБ - Североизток с център гр. Варна;
- ТСБ - Югоизток с център гр. Бургас;
- ТСБ - Юг с център гр. Пловдив;
- ТСБ - Югозапад с център гр. София.

Посочените териториални статистически бюра са организирани с единна обща администрация и отдели „Статистически изследвания” в областните градове, в които през предходните години е функционирало ТСБ.

В отговор на обществените очаквания НСИ и териториалните му поделения се стремят да осигуряват сравними, надеждни и отговарящи на изискванията за конфиденциалност и защита на информацията данни, произведени в съответствие на международните стандарти.

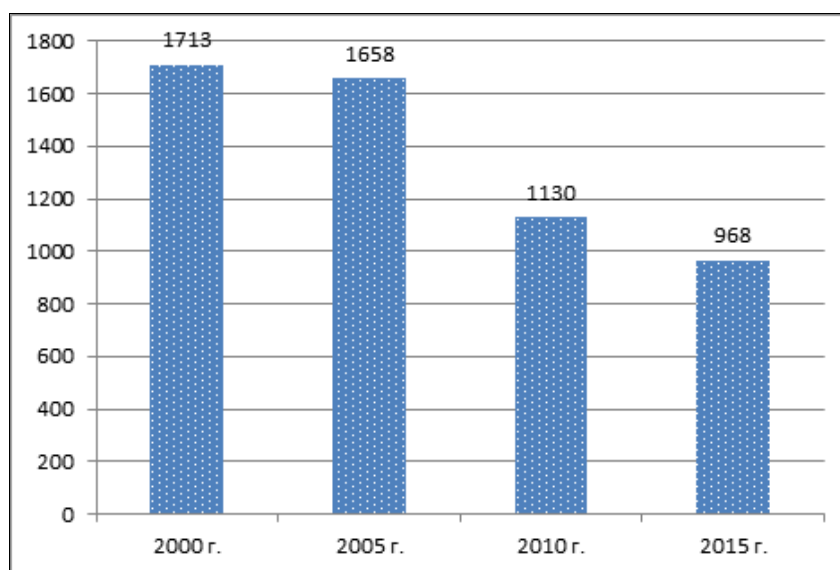
Цялостната дейност на НСИ е насочена към практическата реализация на формулираните визия и главна цел в Стратегията за развитието на Националната статистическа система на Република България, 2013–2017 г., а именно: „Националната статистическа система да произвежда и предоставя на всички групи потребители статистически продукти и услуги с високо качество, произведени по хармонизирани европейски методологии и стандарти“ като визия и главна цел „... да се усъвършенства разработването, производството и разпространението на качествена статистическа информация за всички групи потребители, съобразно техните информационни нужди“ (НСИ, Стратегия за развитие на Националната статистическа система на Република България, 2013 - 2017 година, 2013).

3. Анализ на ресурсната осигуреност на НСИ

Успешното интегриране в общото европейско административно пространство е свързано както с необходимостта от подобряване на професионалните умения за формиране на вътрешни политики, така и с подходящи квалификационни инициативи за адекватна работа в отделните дирекции. Опитът в тази посока на другите страни може да бъде полезен на българската статистика. Прилагането на европейските изисквания в областта на статистиката може да бъде ускорено чрез провеждане на специализирано обучение, свързано с изучаване на добрите европейски практики, което да обхване и служителите на ТСБ. По този начин експертите на различни нива в институцията ще бъдат запознати с тях и ще натрупат ценен професионален опит, който да използват в своята работа.

Изменението в числеността и структурата на персонала на НСИ в значителна степен е в резултат на въведените нови организационни подходи в управлението на процесите по събиране, обработка и производство на статистическата информация – онлайн системи за въвеждане на данни по различните статистически наблюдения (в т.ч. от респонденти); информационна система за пълен (безплатен и платен) достъп до статистически данни за различни години и в различни териториални обхвати. В системата на НСИ делът на администрацията е много по-малък от нормативно определения, тъй като структурните звена в системата на НСИ изпълняват

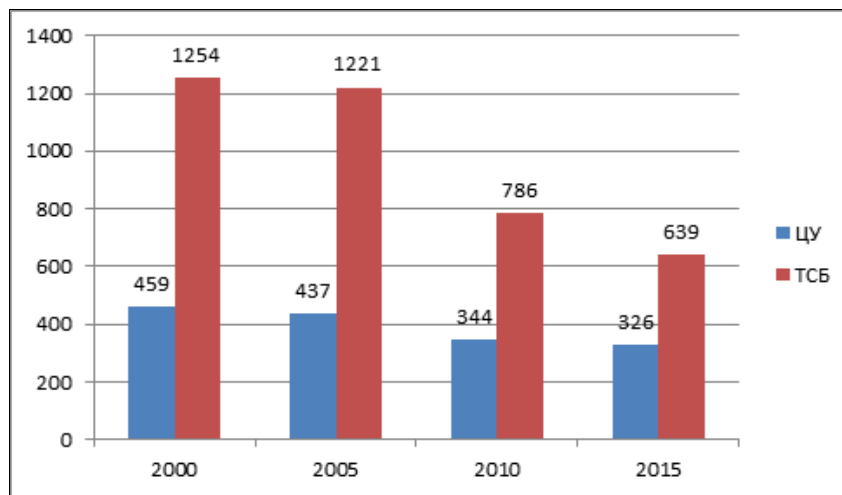
по-скоро производствени, а не толкова административни и управленски функции и задачи. За периода 2000–2015 г. е налице тенденция към намаляване броя на заетите лица в системата на НСИ (фиг.1.). За периода от 2005 г. до 2014 г. се правят три оптимизации на персонала, който от 1658 достига 1130 души, а намалението е с 32%. През 2015 г. броят на заетите продължава да намалява и вече е 968.

Фигура 1. Заети лица в системата на НСИ за периода 2000–2015 г.

Заетите лица в системата на НСИ са специалисти с висока квалификация и образование – през 2015 г. относителният дял на висшите е над 81%. От специалистите с висше образование 57% са с икономически специалности, а 36% от всички специалисти по щат са статистици. За възрастовата структура на заетите лица в системата на НСИ е характерно, че преобладават служителите от по-високите възрастови групи, които са натрупали значителен практически опит.

За периода 2000–2015 г. броят на заетите лица в ЦУ на НСИ намалява от 459 на 326, като намалението за периода е с 29 %. Много по-силно изразено е намалението в броя на заетите лица в ТСБ – от 1254 през 2000 г. на 639 през 2015 г. (фиг. 2.). Регистрираното намаление на заетите в ТСБ е 49% за изследвания период. Значителното намаление на заетите в ТСБ е резултат от проведените реформи, преструктуриране и оптимизиране на дейността на ТСБ.

Фигура 2. Заети лица в системата на НСИ за периода 2000–2015 г.

Заклучение

За своята 136-годишна история българската държавна статистика е постигнала значими резултати – проведени множество статистически изследвания на европейско и световно равнище, осигурен достъп и необходимата публичност на резултатите от тях. През този период в организационната структура на държавния статистически орган настъпват редица промени както в наименованието, подчинеността, така и в ресурсното осигуряване.

Доверието към официалната статистика е резултат от цялостната дейност и условията, в които се произвежда статистическата информация. Това се постига чрез строго спазване на методологията на статистическите изследвания, принципите на официалната статистика, Кодекса на европейската статистическа практика и прилагането на ефективна политика по разпространение на информацията и обслужване на потребителите.

Внедряването на постиженията на информационните технологии в производството и разпространението на статистическа информация поставя нови предизвикателства пред националната статистическа система, свързани с нейното реструктуриране, оптимизиране и функциониране. Извършваните организационни, структурни, териториални и др. промени създават условия за повишаване качеството на статистическата информация по стандартите на Евростат.

Новата организационна структура на НСИ отговаря на съвременните условия и кореспондира с визията и главната цел за развитие на НСС и допринася за производството на по-качествена информация с по-малък

обем ресурси – човешки и финансови. Извършването на проследяващ мониторинг на функционирането на системата след направените промени и въведените нови регионални структури на НСИ по отношение на системите за отчетност и статистическите услуги и дейности, е необходимо условие, в резултат на което да се оценят ефектите от тях и готовността на системата да посрещне нови предизвикателства.

Използвани източници:

- Балев, И. (2005). 125 години българска държавна статистика. *Статистика*, 2.
- Балевски, Д. (1981). Сто години от създаването на българската статистика. *Статистика*, 4.
- Къналиев, Т. (2005). Законови, организационни и кадрови проблеми на статистическата информационна система у нас. *Статистика*, 4.
- Минчев, Д. (1981). Великата октомврийска социалистическа революция и развитието на българската държавна статистика. *Статистика*, 6.
- Мичев, Д. (1984). *Сто години българска държавна статистика (1891-1981)*. София: КЕССИ.
- НСИ. (н.д.). „Устойчиво развитие на регионалната структура на Националната статистическа система: Реорганизация на регионалната структура на НСИ“ – туининг – проект BG06/IB/F1/01, дейност 4.1.3. София: НСИ.
- НСИ. (2002, 2005, 2010, 2015). *Годишен отчет на НСИ*. София: НСИ.
- НСИ. (2003). *Концепция за реорганизация на регионалната структура на Националния статистически институт“ (проект BG2003/2004-937.12.02-СН1 в рамките на програма ФАР 2003)*. София: НСИ.
- НСИ. (2013). *Стратегия за развитие на Националната статистическа система на Република България, 2013 - 2017 година*. София: НСИ. Извлечено от www.nsi.bg.
- НСИ. (2015). *Модернизирание на организацията и функционирането на НСИ*.
- НСИ. (2015). *Отчет за изпълнението на Националната статистическа програма и за дейността на НСИ*. Извлечено от www.nsi.bg.
- НСИ. (2015). *Отчет за изпълнението на Националната статистическа програма и за дейността на НСИ*. София: НСИ. Извлечено от www.nsi.bg.
- Стефанов, И. (1980). *Основни жалони в развитието на българската статистика. Материали по история на българската статистика*. София: КЕССИ.